

ПОРІВНЯННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА»

Поняття «тіньова економіка» досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Ангелко І.В., Артус М., Бетлій О., Бородюк В., Ванькович Ю.М., Губарева І.О., Головач В., Головіна О.Г., Джуччі Р., Доровський В.О., Йорданов А.Є., Ерке Ю., Кірхнер Р., Матошук Ю.І., Мушинська Н.Ю., Нагребельний В.П., Попович В.М., Приварникова І.Ю., Савченко І.В., Семцов В.М., Степанюк К.В., Тацій В., Туріянська М.М., Турчинов О.В., Трушенко О.О.

Згідно з Наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки» від 18.02.2009 р. № 123, тіньова економіка це незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якого є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови і безпека праці тощо).

У юридичному словнику тіньова економіка розглядається як економічний процес (виробництво, розподіл, обмін, споживання товарів і послуг), який приховується їх учасниками від контролю держави та суспільства і не фіксується державною статистикою, а матеріальні результати цих процесів не потрапляють до національного валового продукту.

У проекті «Тіньова економіка: соціальні проблеми неофіційної економічної діяльності в Україні» тіньова економіка має таке трактування: це сукупність відносин між окремими індивідуумами, групами індивідуумів, індивідуумами та інституційними одиницями, окремими інституційними одиницями щодо виробництва, розподілу, перерозподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг, результати яких за тих чи інших причин не враховує офіційна статистика і обсяг якої не включається до макроекономічних показників.

Найефективніше дослідив поняття тіньової економіки Артус М. у своїй роботі «Тіньова економіка та напрями її подолання за умов ринкових відносин». Автор розглянув дане поняття з трьох точок зору. Перша, як діяльність, включаючи протизаконну та злочинну, яка охоплює усі сфери функціонування економіки та стадії процесу відтворення, спрямована на отримання переважно незаконних доходів у результаті розподілу й перерозподілу ВВП, а в ряді випадків ВНД, що негативно впливає на соціально-економічний розвиток суспільства.

З другого боку Артус М. дає таке трактування: тіньова економіка – це сукупність навмисно приховуваних або перекручених економічних відносин, що виникають при здійсненні легальних (законно дозволених) видів діяльності шляхом порушення податкових, адміністративних, кримінальних, трудових, санітарних або інших законодавчих норм і завдають збитків державі (суспільству) в будь-якій формі.

З третього боку тіньова економіка розглядається як сфера вияву економічної активності, спрямованої на отримання доходів від здійснення заборонених видів діяльності або на ухилення від суспільного (державного) контролю та сплати податків при здійсненні легальних видів економічної діяльності.

Також Савченко І.Г. та Йорданов А.Є. розглядають тіньову економіку ще з двох боків. Перший, як неофіційна діяльність, тобто, тіньова економіка — це економічна діяльність, що здійснюється неофіційно, за межами правового поля України, або з порушенням законодавства і від якої держава не отримує податкових надходжень. Та другий, як діяльність, що здійснюється в рамках закону, тобто, тіньова економіка — це економічна діяльність, що здійснюється в рамках закону, але не реєструється державними органами; діяльність, яка в основі є кримінальною і охоплює незаконні види діяльності, а також діяльність, що є легальною, але здійснюється методами, що є поза законом.

Семцов В.М. також розглядає тіньову економіку ще з трьох боків, але вже відмінних від попередніх науковців. Як господарсько-комерційну діяльність, тобто тіньова економіка є господарсько-комерційною діяльністю, яка внаслідок певних причин (інколи і історично виправданих), прагне уникнути державного обліку та контролю. Та другий підхід як злочинну діяльність, тобто, тіньова (підпільна) економіка – звичайно сукупність злочинів, які здійснюються у сфері прихованої від держави економічної діяльності шляхом ухилення від оподаткування, здійснення крадіжок, господарських злочинів і корисливих посадових злочинів. Та третій підхід, як специфічний вид економічної діяльності, тобто тіньова економіка – це специфічний вид економічної діяльності, якому притаманні правопорушення норм чинного законодавства, у т. ч. шляхом використання таких інструментів, як корупція, легалізації (відмивання) отриманих грошей, злочинним шляхом, опортунізм тощо.

Слід зазначити, що єдиної думки науковці не мають, але кожне їхнє трактування досліджуваного поняття, на мою думку, є вірним, тому трактування економічної сутності поняття «тіньова економіка» можна згрупувати за схожими ознаками, що показано на рисунку 1.

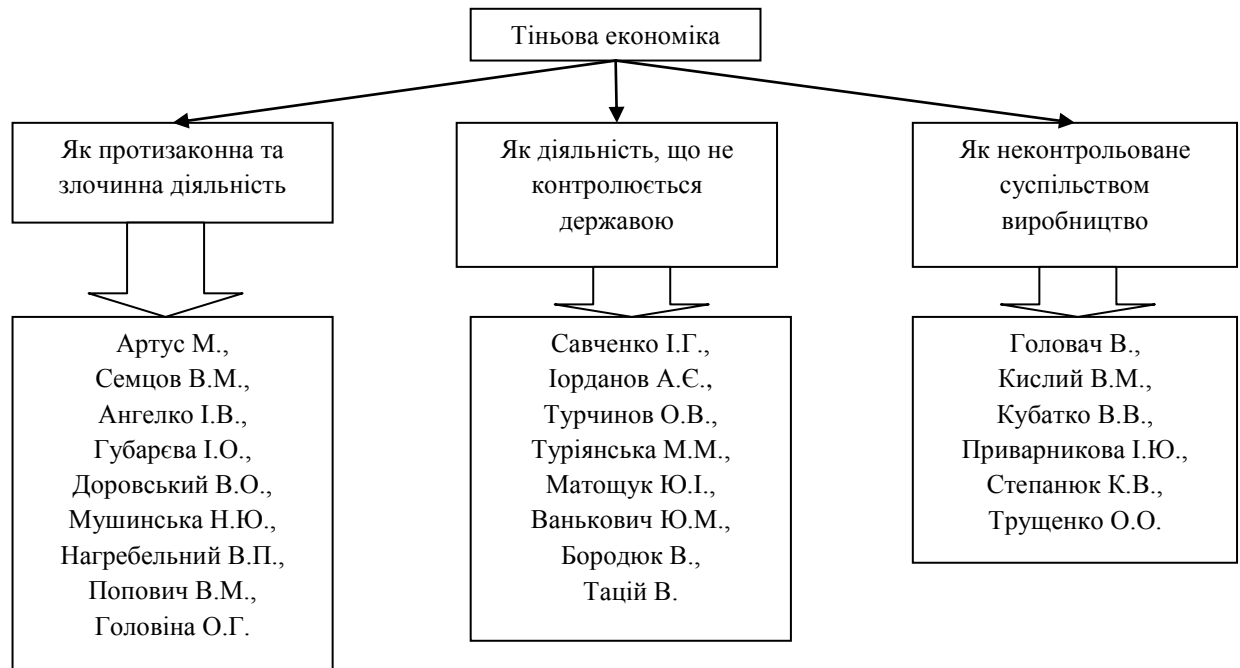

Рис. 1. Підходи до трактування поняття «тіньова економіка»

Проаналізувавши думки всіх вчених, що досліджували проблематику поняття «тіньова економіка» та ідеї, що висвітлені у електронних ресурсах, хотілося б зазначити, що в першу чергу, потрібно брати до уваги та притримуватися того трактування, що наведене згідно з Наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки» від 18.02.2009 р. № 123, тіньова економіка це незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат на виробництво товарів, виконання робіт та надання послуг, ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), статистичного анкетування та подання статистичної звітності, наслідком якого є порушення законодавчо встановлених норм (рівень мінімальної заробітної плати, тривалість робочого часу, умови і безпека праці тощо).

Через відсутність єдиного погляду у досліджуваній проблематиці, можна запропонувати власне трактування поняттю «тіньова економіка», що не буде суперечити законодавству та буде доповнювати думки проаналізованих науковців.

Отже, тіньова економіка – це незареєстрована протизаконна, злочинна, що не контролюється державою та державними органами та неконтрольована суспільством, діяльність суб'єкта господарювання, яка характеризується мінімізацією витрат, ухиленням від сплати податків та зборів з метою привласнення майна.